

Nr 25.

Ankom till riksdagens kansli den 3 maj 1940 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 26 januari 1940 dagtecknad proposition, nr 4, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän.

I samband med berörda proposition har utskottet till behandling förehått tre i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 154 av herr *Carlström* samt i andra kammaren nr 209 av herr *Arneberg m. fl.* och nr 212 av herr *Lindén m. fl.* Motionerna I: 154 och II: 209 äro likalydande.

I samtliga motioner har hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av Kungl. Maj:ts förslag till lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän, att lagen må äga tillämpning även å lärare vid folk- och småskolor samt fortsättningsskolor.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det i propositionen framlagda lagförslaget och för motionärernas yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

Från tillämpningen av *lagen den 11 september 1936 om förenings- och förhandlingsrätt* äro undantagna sådana arbetstagare i statens eller kommunernas tjänst, som äro underkastade ämbetsmannaansvar. I *kungörelsen den 4 juni 1937 angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän* avses med statens tjänstemän sådana arbetstagare i statens tjänst, som äro underkastade ämbetsmannaansvar. Bestämmelser angående *förhandlingsrätt för tjänstemän vid riksdagen och riksdagens verk* hava antagits av 1938 års riksdag.

Den 30 december 1937 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för socialdepartementet att utse högst tre sakkunniga att inom nämnda departement biträda med utredning rörande frågan om tillskapandet av en förhandlingsordning för sådana arbetstagare i kommunernas tjänst, som äro underkastade ämbetsmannaansvar. Med stöd av nämnda bemyndigande tillkallades den 3 januari 1938 såsom sakkunniga landshövdingen Alvar Rodhe, ordföranden i svenska stadsförbundet direktören Johan-Olov Johansson och ombudsmannen i Sveriges kommunaltjänstemannaförbund kaptenen Folke Bergholtz, varjämte det uppdrogs åt Rodhe att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete.

De sakkunniga hava till fullgörande av sitt uppdrag avgivit ett den 20

december 1938 dagtecknat betänkande med förslag till lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän (statens off. utredn. 1938: 56). Sedan yttranden över förslaget inhämtats från ett flertal myndigheter och sammanslutningar, har förslaget blivit föremål för överarbetning inom socialdepartementet.

I samband med behandlingen av frågan om rubriken å den föreslagna författningen har *föredragande departementschefen, statsrådet Möller*, uttalat, att denna torde vara av kommunallags karaktär. I anledning härav vill utskottet erinra om följande.

Frågan om innebörden av begreppet »kommunallag» har såväl inom statsrättsvetenskapen som i praxis varit ganska omstridd. Vid 1919 års riksdag hävdade konstitutionsutskottet (memorial nr 6), att endast de egentliga kommunallagarna, möjligen också lagar rörande kommunal beskattning, tillhörde konstitutionsutskottet men icke lagar, som i kommunalt hänseende hava till enda uppgift att reglera hälsovård o. s. v. Vid 1921 års riksdag uttalade samma utskott (memorial nr 15), att inom nyssnämnda begrepp fölle endast 1862—1863 års kommunallagar, 1882 års förordning angående kyrkonämnd och kyrkofullmäktige i Göteborg samt vissa senare tillkomna lagar, vilka kunna anses innebära ändringar i, tillägg till eller utbrytningar ur de egentliga kommunalförfattningarna. En i viss mån avvikande uppfattning har gjorts gällande av konstitutionsutskottet vid 1931 års riksdag (memorial nr 11), i det att speciella stadganden i den egentliga kommunallagstiftningen närstående sociala lagstiftningen, såvitt de vore av organisatorisk eller konstitutiv natur, skulle anses falla under kommunallagsbegreppet.

Professor C. A. Reuterskiöld har i sin kommentar till grundlagarna (not 6 vid § 57 regeringsformen) uttalat, att med kommunallag principiellt bör förstås lag, som bestämmer kommuns organisation och representation samt formerna för dess allmänna verksamhet liksom grunderna för dess allmänna beskattningsmakt. — Enligt professor N. Herlitz (»Om lagstiftning» sid. 524) bör en författning, som i likhet med 1862—1863 års lagstiftning avser kommunernas allmänna organisation, hänföras till kommunallagarna, en författning angående särskilda förvaltningsuppgifter däremot icke. — Professor R. Malmgren har i sin kommentar till grundlagarna (not till § 57 andra stycket i regeringsformen) anslutit sig till den av konstitutionsutskottet år 1921 uttalade uppfattningen. — I övrigt må här hänvisas till de redogörelser, som lämnats i »Sveriges riksdag» av professorerna H. Tingsten (del 11 sid. 163—167) och Malmgren (del 14 sid. 55—70). — Slutligen må erinras om ett uttalande av f. d. regeringsrådet G. Thulin i Nordisk Administrativt Tidsskrift för år 1939 (sid. 209) i anslutning till Kungl. Maj:ts med början år 1937 ändrade praxis i fråga om rubricering av författningar. Enligt Thulins mening komme man antagligen att söka giva uttrycket kommunallagarna en ganska vidsträckt tillämpning, så att exempelvis fattigvårdslagarna komme att inbegripas därunder.

Beträffande frågan om en lagfästad förhandlingsordning bör införas för kommunaltjänstemännen (propositionen sid. 12—13) har *föredragande departementschefen* anfört:

Jag är med de sakkunniga ense om att förhandlingsrätt bör beredas kommunala tjänstemän.

Från den av de sakkunniga utformade förhandlingsrätten, till vilken jag i huvudsak ansluter mig, torde emellertid för närvarande lärarna vid folk- och småskolor samt fortsättningsskolor böra undantagas. Redan under förarbetena till föreliggande lagförslag har framhållits, att för dessa befattningshavare möjligen i viss utsträckning särbestämmelser skulle bli erforderliga. Farhågor ha därjämte yppats, att den skoladministrativa organisationen skulle i alltför hög grad kompliceras, om förhandlingsrätten för denna grupp skulle utformas på samma sätt som för övriga kommunala tjänstemän. Jag är med hänsyn härtill icke beredd att nu taga ställning till utformningen av en förhandlingsrätt för dessa befattningshavare utan finner detta spörsmål kräva ytterligare överväganden. Det må påpekas, att den lärarpersonal, varom här är fråga, genom olika bestämmelser i folk- och fortsättningsskolestadgorna tillförsäkrats sådant medinflytande vid handläggningen av dem berörande ärenden, att det föreslagna undantagsstadgandet får mindre praktisk betydelse än eljest skulle ha varit fallet.

I detta sammanhang vill utskottet erinra om de i ämnet väckta motionerna.

Kungörelsen angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän innehåller ett stadgande (14 §), som härvidlag är av intresse. Enligt nämnda bestämmelse gälla för militär personal och likställda de inskränkningar i fråga om förhandlingsrätten, som särskilt stadgas. De åsyftade inskränkande bestämmelserna hava meddelats i en den 23 december 1937 utfärdad kungörelse (Sv. förf. saml. nr 1002). I denna har utsagts, att den militärpersonal och likställda tillkommande rätten att förhandla skall, i vad angår allmänna arbetsvillkor och tillämpningen av sådana villkor, icke avse frågor, som äro av speciell militärteknisk natur eller beträffande vilka av militär-disciplinära skäl hinder möter för förhandling.

Vid den förberedande behandlingen av förslaget om förhandlingsrätt för kommunaltjänstemän har frågan om lagens tillämpningsområde (propositionen sid. 13—33) tilldragit sig särskild uppmärksamhet, och ett flertal olika uppslag till dess lösning hava varit under behandling. *Föredragande departementschefen* har härom anfört bland annat följande:

Huruvida eller i vad mån arbetstagare i statens eller i kommuns tjänst skola med avseende å rätten att förhandla med arbetsgivaren vara likställda med arbetstagare i enskild tjänst har alltsedan frågan om en laglig reglering av denna rätt upptogs till behandling varit föremål för skilda uppfattningar. Ifrågavarande spörsmål har visserligen i huvudsak vunnit sin lösning genom 1936 års lag om förenings- och förhandlingsrätt, vilken äger tillämpning å förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, dock icke beträffande sådana arbetstagare i statens eller kommunernas tjänst, som äro underkastade ämbetsmannansvar, och samma gränsdragning har sedermera bibehållits vid tillskapandet av en författningsmässigt reglerad förhandlingsrätt för statens tjänstemän. Emellertid hava de sakkunniga nu beträffande kommunernas befattningshavare föreslagit en sådan jämkning i den genom 1936 års lag uppdragna skilje-linjen, att denna visserligen fortfarande skulle komma till användning, men icke ensam utan i kombination med en annan, enligt vilken samtliga innehavare av befattningar, upptagna i kommunal lönestat eller tjänsteförteckning, skulle erhålla förhandlingsrätt enligt den nu föreslagna lagen. Detta skulle alltså

innebära, att vissa kommunala befattningshavare, som för närvarande hava förhandlingsrätt enligt 1936 års lag, i stället skulle föras in under den föreslagna lagens tillämpningsområde. Som följd härav hava de sakkunniga föreslagit en motsvarande inskränkning i tillämpningsområdet för 1936 års lag. Såsom skäl för en dylik jämkning i statsmakernas tidigare beslut rörande denna fråga hava de sakkunniga framhållit, dels att frågan om ämbetsmannansvarets förefintlighet i många fall syntes svårare att avgöra när det gällde kommunala arbetstagare än när det gällde statliga, dels ock att icke alla de, som allmänt betecknades såsom tjänstemän, vore underkastade ämbetsmannansvar.

Vad det första av dessa båda skäl beträffar vill jag erinra, att detsamma redan beaktats vid tillkomsten av 1936 års lag men då icke ansetts böra tillmätas någon avgörande betydelse. Att så icke heller nu bör vara fallet synes så mycket naturligare, som det ju denna gång gäller icke att draga en gräns mellan förhandlingsberättigade och ej förhandlingsberättigade arbetstagare utan endast att, samtidigt som de för närvarande från förhandlingsrätt utestängda arbetstagarna tillerkännas sådan rätt, rörande densamma meddela för dem särskilt avsedda bestämmelser. Efter ikraftträdandet av den nu ifrågasatta lagstiftningen måste med andra ord ett felaktigt antagande rörande förefintligheten eller icke av ämbetsmannansvar bli va mindre betydelse än det för närvarande skulle vara, och detta för både vederbörande kommun och befattningshavare.

Beträffande härefter de sakkunnigas andra skäl för att ämbetsmannansvaret icke borde ensamt tjäna som gräns mellan 1936 års lag och den nu ifrågasatta, vill jag såsom min mening framhålla, att de sakkunniga synas hava fäst alltför stort avseende vid en allenast terminologisk fråga. — — — Förslaget syftar — — — endast till att bereda tjänstemännen tillfälle att, innan kommunen fattar sådant beslut, i form av en förhandling framföra sina synpunkter och önskemål i frågan, därvid förhandlingen skall föras under kommunens ledning. I synnerhet för de befattningshavare, som redan hava eller önska få sina anställningsförhållanden reglerade genom kollektivavtal, kan således förhandlingsrätt enligt förslaget icke vara av samma värde som sådan rätt enligt 1936 års lag. Framförallt med hänsyn härtill anser jag mig icke kunna förorda, att samtliga innehavare av i kommunal lönestat eller tjänsteförteckning upptagna befattningar skola falla under den nu ifrågasatta lagen. Åtskilliga av dessa befattningshavare tillhöra nämligen otvivelaktigt den nyss åsyftade kategorien.

Vad jag sålunda framhållit synes tala för att avgränsningen mellan 1936 års lag och den nu ifrågasatta skedde med ledning av, huruvida vederbörande befattningshavares anställningsförhållanden vore eller kunde förväntas bli ordnade genom kollektivavtal eller icke. Under remissbehandlingen hava också röster höjts till förmån för en dylik skiljelinje. Densamma är emellertid uppenbarligen högst oklar och lämpar sig därför enligt min mening icke för lagtekniskt bruk. Då man i stort sett torde uppnå åsyftat resultat genom bibehållandet av nuvarande gränsdragning, har därför departementsförslaget gjorts tillämpligt allenast å sådana kommunala tjänstemän, som äro underkastade ämbetsmannansvar. — — —

Både tidigare och i detta ärende har framhållits, att man i avsaknad av en allmän tjänstemannalagstiftning har svårt att på ett för en var tydligt sätt avskilja de grupper befattningshavare i allmän tjänst, vilka böra få sin förhandlingsrätt reglerad genom särbestämmelser. Även om detta påstående äger sin riktighet, är jag dock icke beredd att av sådan anledning, samtidigt som jag förordar en avsevärd minskning av den i förhandlingsrättshänseende bestående klyftan mellan olika arbetstagare, jämväl förorda omedelbart igång-

sättande av en utredning i och för åstadkommandet av en tjänstemannalagstiftning.

Med hänsyn till i annan lagstiftning begagnad terminologi anser jag, i likhet med de sakkunniga, nödvändigt att i den nu ifrågasatta lagen närmare angiva vad däri avses med begreppen kommun och kommunalmyndighet. — — — Vad beträffar begreppet kommunalmyndighet synas därunder icke böra innefattas, jämte kommuns beslutande, verkställande eller förvaltande organ, jämväl underlydande verk och inrättningar. I den mån förvaltning och verkställighet i kommunallagstiftningens mening icke tillkomma kommunala verk och inrättningar, synas dessa icke böra utan särskilt uppdrag av kommunen företräda denna vid förhandlingar.

Angående kommuns och tjänstemäns representation vid förhandlingar (propositionen sid. 33—44) har *föredragande departementschefen* anfört bland annat:

Med anledning av vad de sakkunniga anfört beträffande kommuns representation vid förhandling vill jag nu endast framhålla, att kommunen torde böra företrädas av den kommunalmyndighet, som har att handlägga den fråga, varom förhandling skall föras, eller av ombud för denna myndighet. Såsom dylikt ombud bör givetvis kunna uppträda representant för sammanslutning med syfte att tillvarataga visst eller vissa slags kommuners intressen såsom arbetsgivare. — — —

Vad angår tjänstemännens representation vid sådan förhandling, varom bestämmelser nu skola meddelas, är jag med de sakkunniga ense därom, att å tjänstemannasidan sådan förhandling skall föras av en tjänstemannaorganisation. Huruvida en sådan organisation för att kunna påkalla förhandling bör, såsom de sakkunniga föreslagit, hava vunnit erkännande i någon form, kan givetvis vara föremål för en viss tvekan. Socialstyrelsen har såsom stöd för en motsatt uppfattning gjort gällande, att förhandlingsrätt genom sin organisation vore en varje arbetstagare tillkommande medborgerlig rättighet; och styrelsen har i detta sammanhang erinrat om, att alla föreningar, oberoende av erkännande eller registrering, äga förhandlingsrätt enligt 1936 års lag. Samtidigt som jag anser mig böra i princip medgiva riktigheten av förstnämnda påstående vill jag emellertid erinra, att ehuru sakkunnigbetänkandet med förslag rörande förhandlingsordning för statstjänstemän i nu förevarande fråga var grundat på en uppfattning motsvarande den för vilken socialstyrelsen nu gjort sig till tolk, riksdagen dock i likhet med Kungl. Maj:t ansåg skäl föreligga för att endast i viss ordning erkända föreningar skulle äga förhandlingsrätt gentemot statens myndigheter. Då med bestämmelsen härom avsetts att förebygga de olägenheter, som en obegränsad förhandlingsrätt kunde befaras medföra för nämnda myndigheter, och då man kan hava anledning hysa liknande farhågor för de kommunala myndigheternas vidkommande, biträder jag de sakkunnigas förslag i nu förevarande del.

Lämpligt torde vara att, såsom de sakkunniga föreslagit, åt socialstyrelsen uppdrages att handhava frågor rörande tillerkännande av förhandlingsrätt. Av styrelsens remissyttrande framgår, att styrelsen icke velat motsätta sig en dylik anordning.

För att skapa ytterligare garanti mot att de kommunala myndigheterna överhopas med göromål i samband med tjänstemännens förhandlingsrätt hava de sakkunniga jämväl föreslagit, att dylik rätt endast skulle tillerkännas s. k. riksorganisationer, varmed avses sammanslutningar, som principiellt stå öppna för arbetstagare av visst eller vissa slag inom hela riket. Därigenom skulle

enligt de sakkunnigas mening även vinnas den fördelen, att den nu föreslagna författningen kunde väntas få en någorlunda enhetlig tillämpning samt att man i större utsträckning än eljest kunde komma till enhetlig tolkning av likalydande bestämmelser rörande anställningsförhållandena i olika kommuner. Ehuru vad de sakkunniga sålunda anfört synes värt allt beaktande, vill jag dock icke förorda, att förhandlingsrätt ovillkorligen förbehålles riksorganisationer. Fall kunna nämligen tänkas, då en rent lokal förening vunnit sådan anslutning bland viss eller vissa grupper av tjänstemän i en kommun, att föreningen icke rimligen bör förvägras förhandlingsrätt. Som regel synes dock sådan rätt icke böra tillerkännas smärre lokala föreningar, vilka utan större svårigheter skulle kunna ansluta sig till riksomfattande organisationer inom vederbörande befattningshavargrupper.

I likhet med de sakkunniga anser jag icke lämpligt att uppställa ovillkorliga krav på viss medlemsanslutning, vare sig absolut eller procentuell, för att en förening skall kunna vinna erkännande såsom förhandlingsberättigad.

Vid utöandet av den socialstyrelsen tillerkända prövningsrätten synes mig styrelsen böra framgå med en viss varsamhet. Såvitt speciella tjänstemannagrupper hava reella särintressen att tillvarataga, böra härför bildade föreningar sålunda icke fränkännas förhandlingsrätt. Ej heller bör prövningsrätten så handhas, att det blir en undantagslös regel, att av flera föreningar med ungefärligen samma syftemål allenast en tillerkännes förhandlingsrätt. Men en gallring bland de sökande föreningarna bör däremot ske, där en sådan åtgärd, jämte det den kan antagas komma att lätta kommunalmyndigheternas arbete, riktar sig allenast mot förening, som påtagligen icke är ägnad att giva representativt uttryck för vederbörande tjänstemäns intressen.

Rörande de upplysningar, som en förening bör lämna i samband med ansökan om förhandlingsrätt, är jag i huvudsak ense med de sakkunniga. — — — Jag vill i detta sammanhang framhålla, att förhandlingsrätt givetvis bör kunna tillerkännas förening med jämväl andra medlemmar än kommunala tjänstemän. — — —

Såsom socialstyrelsen framhållit, torde en förening, som önskar gentemot viss kommun utöva föreningen tillerkänd förhandlingsrätt, böra anmäla detta för kommunen. Först efter en sådan anmälan synes det nämligen kunna av de kommunala myndigheterna fordras, att de — på sätt jag ämnar föreslå i 7 § av departementsförslaget — skola bereda föreningen tillfälle att taga kännedom om utkast till nya eller ändrade anställningsvillkor. I samband med anmälan bör därför uppgivas arten av de befattningar hos kommunen, vilkas innehavare föreningen är behörig att företräda. Tillika synes uppgift om namn och adress å föreningens styrelseledamöter eller andra representanter böra lämnas samt föreningens stadgar ävensom bevis om föreningen tillerkänd förhandlingsrätt böra företes.

Beträffande förhandlingsrättens innebörd (propositionen sid. 44—50) har *föredragande departementschefen* gjort bland annat följande uttalanden:

Det av de sakkunniga utarbetade lagförslaget utgår — — — från, att genom förhandlingsordningens införande något intrång icke skall ske i kommun eller kommunalmyndighet enligt lag eller författning tillkommande beslutanderätt. Mot denna utgångspunkt för lagstiftningen på området har jag icke något att erinra.

Även om sålunda vid förhandlingar kommuner och tjänstemän icke komma att stå mot varandra såsom likaberättigade parter, anser jag mig dock kunna

utgå från att de kommunala myndigheterna skola inse, att det ligger i deras eget intresse att aktivt medverka vid förhandlingar med tjänstemännen och att vid besluts fattande taga hänsyn till av dessa framställda motiverade önskemål. Huruvida en kommunalmyndighet redan vid förhandlingstillfället bör lämna preliminära eller definitiva besked om sin ställning synes böra bliva beroende på omständigheterna i det särskilda fallet. Något principiellt hinder häremot torde emellertid icke föreligga.

Av de sakkunnigas motivering framgår, att enligt de sakkunnigas mening de kommunala tjänstemännen borde äga påkalla förhandlingar rörande i huvudsak samma frågor som statens tjänstemän. — — — Då jag till fullo delar de sakkunnigas uppfattning härutinnan, tillåter jag mig att beträffande den närmare innebörden av departementsförslaget i denna del hänvisa till vad dåvarande chefen för kommunikationsdepartementet rörande motsvarande spörsmål anförde i 1937 års proposition (nr 128) med förslag till kungörelse angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän. — — —

Då de statliga myndigheternas skyldighet att före avgivandet av förslag till eller fastställandet av nya eller ändrade anställningsvillkor låta tjänstemännen taga del av utkast till sådana villkor är begränsad till frågor av principiell eller eljest allmän betydelse, torde försiktigheten bjuda, att en motsvarande begränsning göres även i nu förevarande fall. Såsom de sakkunniga framhållit, kan en inskränkning i myndigheternas berörda skyldighet, i vad det gäller mindre betydelsefulla ärenden, knappast medföra större olägenhet för personalen, då den ju när som helst kan påkalla förhandling i frågan. Jag är jämväl ense med de sakkunniga därom, att en kommunalmyndighet vid fall av tvekan, huruvida viss bestämmelse är av principiell eller eljest allmän betydelse, hellre bör bereda vederbörande tjänstemannaförening tillfälle att yttra sig än utan föreningens hörande meddela beslut i frågan. Att i ett individuellt fall en ökning sker av en viss tjänstemans lön eller semester kan dock näppeligen sägas vara av principiell eller eljest allmän betydelse.

Syftet med myndigheternas berörda delgivningssplikt är, att tjänstemännens uppmärksamhet skall väckas, då en fråga angående deras anställningsförhållanden tages upp till behandling inom den kommunala förvaltningen. I likhet med de sakkunniga anser jag det vara av största betydelse för tjänstemännen, att de kunna från början följa handläggningen av ett dylikt ärende. De böra därför redan innan ett officiellt förslag i frågan avgives av någon kommunalmyndighet ha fått tillfälle att taga kännedom om föreliggande utkast till nya eller ändrade anställningsvillkor och att påkalla förhandling om dessa. Underlåta tjänstemännen, sedan dylikt tillfälle beretts dem, att påkalla förhandling, bör kommunalmyndighet, som sedermera har att handlägga frågan, kunna avgiva förslag eller fastställa villkor i huvudsaklig överensstämmelse med utkastet, varemot sådan myndighet, om den anser väsentliga avvikelser från utkastet kunna ifrågasättas, bör upprätta ett nytt utkast och därom underrätta tjänstemännen, så att dessa må kunna påkalla förhandling med anledning av frågans sålunda förändrade läge. Har däremot förhandling om frågan förts och tjänstemännen alltså fått framföra sina önskemål och skälen för dessa, bör kommunalmyndighet därefter ha fria händer att, utan tjänstemännens vidare hörande, vid avgivande av förslag eller meddelande av beslut i ämnet göra avvikelser från det tidigare utkastet. — — —

Med anledning av vad i ett remissyttrande anförts rörande den inverkan på landstingens möjligheter att besluta i personalfrågor, som den föreslagna underrättelseplikten skulle hava, vill jag slutligen endast framhålla, att mer betydelsefulla sådana frågor böra och säkerligen också kunna väckas i så god tid före det slutliga avgörandet, att vederbörande personalorganisationer kunna få tillfälle att dessförinnan framföra sina synpunkter och önskemål.

Att dylikt tillfälle beredes dem bör alltså hädanefter anses ingå såsom ett väsentligt led i beredningen av dessa ärenden.

Vad angår vidareförande av frågor, i vilka efter förhandling parterna ej uppnått samförstånd (propositionen sid. 50—57), har *föredragande departementschefen* yttrat:

De sakkunniga hava föreslagit, att om i viss fråga förhandling ägt rum och enighet därvid icke kunnat uppnås eller tjänstemännens förening icke åtnöjdes med kommunalmyndighets beslut i frågan, föreningen skulle, såvida beslutet icke fattats av den kommunalmyndighet, som utövade kommunens högsta beslutanderätt, äga i skriftlig framställning till sistnämnda myndighet påkalla prövning av frågan eller föreslå ytterligare förhandling eller annan åtgärd. Gentemot vad sålunda föreslagits har från åtskilliga håll erinrats, bland annat, att kommuns beslutande myndighet i regel icke ägde till prövning upptaga av förvaltande eller verkställande myndighet meddelat beslut samt att förslaget i denna del jämväl strede mot gällande bestämmelser om rätt att hos kommunala representationer väcka förslag. Då dessa erinringar synas riktiga samt det icke torde böra ifrågakomma att i detta sammanhang vidtagna ändringar i gällande kommunallagstiftning, saknar departementsförslaget motsvarighet till berörda stadgande i sakkunnigförslaget. Jag vill emellertid framhålla, att syftet med stadgandet i fråga i viss mån torde uppnås genom en annan av de sakkunniga föreslagen bestämmelse, enligt vilken, då ärende, som varit föremål för förhandling, överlämnas från en kommunalmyndighet till annan sådan myndighet, i ärendet förd skriftväxling jämte protokoll från muntlig förhandling skola biläggas. Sistnämnda bestämmelse har jag ansett böra upptagas i departementsförslaget.

Med anledning av det i yttrandena från några tjänstemannaorganisationer framförda önskemålet om införandet i den nu ifrågasatta lagen av bestämmelser om förhandling inför opartisk ordförande i fall, då vid vanlig förhandling enighet ej kunnat uppnås, vill jag framhålla följande. — — Ehuru det givetvis måste anses önskvärdt, att förhandlingen leder till enighet, är emellertid syftet med förhandlingen endast det, att en kommunalmyndighet, innan den föreslår eller meddelar för tjänstemännens anställningsförhållanden betydelsefulla bestämmelser, skall få kännedom om tjänstemännens inställning till frågan. Det strider således icke mot grunderna för den nu ifrågasatta lagstiftningen, att tjänstemännen först genom myndighetens slutliga beslut erhålla kännedom om, i vad mån myndigheten funnit möjligt och lämpligt att tillgodose deras under förhandlingen framförda önskemål. Däremot skulle det säkerligen strida mot gällande kommunallagstiftnings principer, om tjänstemännen i detta sammanhang skulle tillerkännas rätt att, därest de vore missnöjda med myndighetens slutliga beslut, omedelbart söka genom förhandling inför opartisk ordförande få detsamma upphävt. På grund härav har jag vid avfattandet av departementsförslaget icke ansett mig kunna tillmötesgå det i nu ifrågavarande yttranden framförda önskemålet.

Jag vill slutligen meddela, att frågan huruvida en utredning bör komma till stånd rörande inrättandet av en särskild domstol för handläggning av mål angående statstjänstemännens anställningsförhållanden, enligt vad jag inhämtat av chefen för finansdepartementet, är avsedd att upptagas till avgörande. I det sammanhanget synes tillika lämpligen böra tagas under övervägande, huruvida icke, därest en dylik utredning befinnes önskvärd, densamma jämväl bör avse frågan om en särskild behandling av mål angående de kommunala tjänstemännens anställningsförhållanden.

I propositionen (sid. 57—65) hava vidare föreslagits vissa specialregler för befattningshavare, som innehava tjänster av såväl statlig som kommunal karaktär. Härom har *föredragande departementschefen* yttrat bland annat följande:

De fall, då såväl kommunala som statliga myndigheter hava att fatta beslut rörande anställningsvillkoren för kommunala tjänstemän, äro av skilda slag. Sålunda kunna vissa av anställningsvillkoren självständigt bestämmas av kommunal och andra av statlig myndighet, vilket, såsom de sakkunniga påvisat, är fallet beträffande exempelvis anställningsvillkoren för ordinarie folk- och småskollärare. I den mån tjänstemännen i ett dylikt fall önska förhandla om de anställningsvillkor, som falla under kommunal myndighets bestämmanderätt, bör givetvis, såsom de sakkunniga framhållit, den nu ifrågasatta förhandlingsordningen komma i tillämpning.

Önska samma tjänstemän åter påkalla förhandling rörande de anställningsvillkor, om vilka statlig myndighet har att besluta, synes det däremot tveksamt, huruvida, på sätt de sakkunniga föreslagit, dylik förhandling bör eller ens kan föras i enlighet med bestämmelserna i 1937 års kungörelse angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän. — — —

Enligt min mening bör man — — — såvitt möjligt undvika att i detta sammanhang vidtaga mer omfattande ändringar i 1937 års kungörelse. Å andra sidan torde syftet med nu ifrågavarande stadgande i de sakkunnigas förslag vara av beskaffenhet att böra tillgodoses. Jag vill därför förorda, att jämväl i de fall, då kommunala tjänstemän önska förhandla om anställningsvillkor, som falla under statlig myndighets utslutande bestämmanderätt, den nu ifrågasatta förhandlingsordningen skall komma i tillämpning. — — —

Beträffande de fall, då anställningsvillkoren fastställas delvis av kommunal och delvis av statlig myndighet eller då av statlig myndighet meddelade bestämmelser skola tillämpas av kommunal myndighet, ha de sakkunniga ansett förhandling mellan tjänstemännen, å ena, samt representanter för såväl stat som kommun, å andra sidan, i vissa fall erforderlig eller tillräddlig. — — — Då — — — enligt min uppfattning behov av sådan gemensam förhandling sällan förefinnes, samt inställelsen till densamma skulle kunna bereda kommunen avsevärda kostnader och besvär, har någon bestämmelse härom icke upptagits i departementsförslaget. I de enstaka fall, då gemensam förhandling kan befinnas önskvärd, är det min förhoppning att varken den statliga eller den kommunala myndigheten skall undandraga sig att då framställning därom göres medverka till att förhandling kommer till stånd i icke formbunden ordning.

Beslut rörande anställningsvillkoren för kommunala tjänstemän kunna jämväl fattas av såväl kommunala som statliga myndigheter i den ordningen, att ett av kommunal myndighet fattat beslut underställes statlig myndighet, som därvid har att antingen oförändrat fastställa eller ogilla beslutet. Till denna grupp befattningshavare äro polismännen att hänföra. Att, såsom de sakkunniga föreslagit, i nu ifrågavarande fall förhandling med jämväl den statliga myndigheten skulle kunna av tjänstemännen påkallas redan innan den kommunala myndigheten fattat beslut i vederbörande fråga, finner jag i likhet med vissa remissinstanser varken lämpligt eller överensstämmande med underställningsförfarandets natur. Jag kan icke heller förorda införandet av en ovillkorlig rätt för tjänstemännen att såsom ett led i underställningsförfarandet få förhandla med den statliga myndigheten. En dylik rätt torde nämligen, utan motsvarande nytta, kunna bli ganska betungande för länsstyrelserna såsom underställningsinstans i polisärenden. Däremot har jag ansett böra i 12 § departementsförslaget intagas en bestämmelse om, att då beslut i

ärende, som varit föremål för förhandling, underställes statlig myndighets prövning, i ärendet förd skriftväxling jämte protokoll från muntlig förhandling skall biläggas. Med en dylik bestämmelse torde garanti skapas för att i regel länsstyrelsen erhåller tillräcklig kännedom om tjänstemännens önskemål rörande den underställda frågan. Intet bör emellertid hindra länsstyrelsen att, där så befinnes önskvärt, genom en icke formbunden förhandling eller i annan ordning söka närmare utröna parternas synpunkter.

Beträffande förhållandet mellan förhandlingsordningen och nu gällande regler, vilka tillförsäkra kommunala tjänstemän rätt att tillvarataga sina intressen (propositionen sid. 65—68), har *departementschefen* understrukit, att den föreslagna förhandlingsordningen icke borde medföra ändring i vad eljest — enligt kommunala reglementen, instruktioner och dylikt — kunde gälla beträffande rätt för kommunala tjänstemän att genom representanter vid lönenämnds sammanträden eller på liknande sätt tillvarataga sina intressen i fråga om anställningsvillkoren.

I fråga om påföljden vid vägran att förhandla har *departementschefen* framhållit, att därest efter den nu ifrågasatta lagstiftningens antagande en kommunalmyndighet skulle fastställa nya eller ändrade anställningsvillkor av allmän betydelse för vissa tjänstemän utan att dessförinnan en förhandlingsberättigad förening, som hade medlemmar bland dessa tjänstemän och anmält sig önska gentemot kommunen utöva sin förhandlingsrätt, beretts tillfälle att taga kännedom om föreliggande utkast till sådana villkor, torde beslutet såsom icke tillkommet i laga ordning kunna efter besvär förklaras ogiltigt. Detsamma syntes vara förhållandet, därest det anförda exemplet förändrades så, att föreningen visserligen fått del av utkastet men förvägrats av föreningen begärd förhandling i frågan.

På given anledning vill utskottet fästa uppmärksamheten på en av *arbetsdomstolen* den 14 september 1939 (nr 96) meddelad dom. I samband med reglering av lönerna för vaktmästarna vid folkskolorna i ett skoldistrikt — vilka befattningshavare i praxis ansetts undantagna från ämbetsmannansvar — hade skolstyrelsen låtit kungöra befattningarna till ansökan lediga. En av de förutvarande vaktmästarna, som ingivit ansökan avseende hans gamla tjänst, hade förbigåtts vid tillsättandet. Fråga uppstod då, huruvida skolstyrelsen härigenom och i vissa andra hänseenden handlat i strid med bestämmelserna i 1936 års lag om förenings- och förhandlingsrätt. Arbetsdomstolen uttalade, att skolstyrelsen förfarit på ett sätt, mot vilket åtskilliga anmärkningar kunde framställas, men att tillräckliga skäl saknades för att domstolen skulle kunna stämpla styrelsens handlingssätt såsom anlagt på att utestänga ifrågavarande person från hans tjänst på grund av den befattning han tagit med organisationsbildning bland vaktmästarna och åstadkommande av ett kollektivavtal.

Utskottet.

För närvarande finnes endast en grupp av anställda, som icke har författningsreglerad förhandlingsrätt, nämligen de kommunala tjänstemän, vilka äro underkastade ämbetsmannansvar. Genom den nu föreslagna lagen skulle

frågan om förhandlingsordning vinna sin lösning även för denna personals vidkommande.

Då den föreslagna förhandlingsordningen av föredragande departementschefen ansetts vara av kommunallags natur, torde åt begreppet »kommunallag» hava givits en något vidare omfattning än som vanligen är fallet. Enligt utskottets mening är det för karakteriseringen av förslaget avgörande momentet, att dess syfte är trygghandet av kommunaltjänstemännens ställning i ett betydelsefullt avseende. Vid sådant förhållande har hinder icke ansetts möta för utskottet att handlägga förevarande ärende och detta så mycket mindre som lagförslaget kan anses ingå såsom en del i ett större författningskomplex, av vilket andra delar, berörande bland andra kommunala arbetstagare utan ämbetsmannansvar, tidigare varit föremål för utskottets behandling. Vid den prövning, förslaget underkastats, har utskottet funnit det väl ägnat att i sina huvuddrag läggas till grund för lagstiftning i ämnet. Utskottet vill emellertid betona angelägenheten av att de kommunala förtroendemännen ej oskäligt betungas genom den uppgift, som nu pålægges dem. För sin del utgår utskottet från att förhandlingar om frågor av ringa vikt icke komma att påkallas.

I 1936 års lag om förenings- och förhandlingsrätt har föreningsrätten underkastats reglering i den mån, som ansetts erforderlig för förhandlingsrättens säkerställande. En motsvarande reglering av föreningsrätten har icke skett i kungörelsen angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän och ej heller i det nu föreliggande lagförslaget. Givet är, att bestämmelser angående föreningsrätten icke äro i samma mån behövlige för statens och kommunernas tjänstemän som för arbetstagare, vilka falla under 1936 års lag. I förra fallet torde man kunna utgå från att föreningsrätten så gott som alltid kommer att utan särskilt stadgande respekteras. Exempel finnes dock på att kommunal befattningshavare i tvist med vederbörande kommun gjort gällande, att kommunen kränkt hans föreningsrätt. För närvarande torde det emellertid knappast vara av behovet påkallat att för stats- och kommunaltjänstemännens vidkommande uttryckligen fastslå föreningsrätten.

Utskottet har ansett sig böra på några särskilda punkter föreslå jämkningar i Kungl. Maj:ts förslag. Härutinnan får utskottet anföra följande.

I propositionen har — i motsats till vad fallet är i de sakkunnigas förslag — förordats, att den nya lagen icke skall äga tillämpning å lärare vid folk- och småskolor samt fortsättningsskolor. Detta undantag har motiverats med att särbestämmelser för dessa befattningshavare möjligen i viss utsträckning skulle bliva erforderliga samt att den skoladministrativa organisationen kunde befaras bliva alltför komplicerad, om förhandlingsrätten för dessa lärare skulle utformas på samma sätt som för övriga kommunala tjänstemän.

En härifrån avvikande uppfattning har hävdats i de till behandling föreliggande motionerna. I dessa har bestritts, att de i propositionen till stöd för nyssnämnda undantag anförda skälen vore bärande. Motionärerna hava därför hemställt, att föreskriften om detta undantag måtte utgå ur lagtexten.

När utskottet i utlåtande till 1937 års riksdag rörande då föreliggande för-

slag till förhandlingsordning för statstjänstemän framhöll, att särbestämmelser möjligen i viss utsträckning torde bli erforderliga för vissa kommunala tjänstemän, exempelvis folkskollärare, syftade utskottet allenast på behovet av bestämmelser av den art, som innefattas i det nu ifrågavarande förslaget 14 §. Utskottet har nu liksom år 1937 den uppfattningen, att lärarna vid folk- och småskolor samt fortsättningsskolor principiellt måste anses i lika mån som andra befattningshavare i kommunal, statlig eller enskild tjänst äga anspråk på förhandlingsrätt. Denna grundsats bör enligt utskottets mening redan nu komma till uttryck även i lagtexten. Utskottet förordar därför i anledning av motionerna, att det i 1 § av Kungl. Maj:ts förslag upptagna undantaget för nyssnämnda stora grupp av befattningshavare utgår. Med hänsyn till de svårigheter, departementschefen på denna punkt framhållit, anser sig utskottet emellertid böra — efter mönster av vad som enligt kungörelsen angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän gäller beträffande militär personal och likställda — föreslå en ny paragraf, 16 §, av innehåll att Kungl. Maj:t beträffande ifrågavarande kategori av lärare äger föreskriva de begränsningar i förhandlingsrätten, som av särskilda skäl må vara erforderliga. Utskottet förutsätter, att möjligen behövliga speciella föreskrifter i ämnet icke komma att utfärdas, innan de av dem berörda befattningshavarna fått tillfälle att framföra sina synpunkter. I detta sammanhang vill utskottet framhålla angelägenheten av att eventuella begränsningar i förhandlingsrätten för ifrågavarande lärarpersonal icke göras större än som är oundgängligen påkallat.

Utskottet anser, att — på sätt skett i lagtexten till den föreslagna 6 § — såsom föremål för förhandling böra angivas tjänstemännens allmänna anställnings-, arbets- och avlöningsvillkor ävensom tillämpningen av sådana villkor. Därigenom vinnes överensstämmelse med avfattningen av motsvarande stadgande i kungörelsen angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän. Enligt utskottets mening bör en sådan överensstämmelse åvägbringas även beträffande 7 och 15 §§ i det föreliggande lagförslaget, varjämte ordalydelsen av 14 §, som saknar motsvarighet i nämnda kungörelse, bör jämkas i anslutning därtill.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen, med förklarande att det i propositionen framlagda förslaget till lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande förslag till

L a g

om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Kommunala tjänstemän äga rätt att beträffande de i 6 § nämnda frågorna förhandla med vederbörande kommun, dock utan att inskränkning därigenom

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

göres i kommunen eller kommunalmyndighet enligt lag eller författning tillkommande beslutanderätt.

I denna lag avses

med kommun: landskommun, köping och stad samt församling ävensom municipalsamhälle, landsting och annan, borgerlig eller kyrklig, kommunal förvaltningsenhet;

med kommunalmyndighet: kommuns beslutande, förvaltande och verkställande organ; samt

med kommunala tjänstemän: sådana arbetstagare i kommuns tjänst, som äro underkastade ämbetsmannansvar.

Denna lag äger icke tillämpning å lärare vid folk- och småskolor samt fortsättningsskolor.

2 §.

Förhandling äger rum mellan kommun samt förening, i vilken kommunala tjänstemän äro medlemmar, eller förening av flera sådana föreningar. Förhandlingsrätt tillkommer dock endast förening, vilken avser att tillvarataga kommunala tjänstemäns intressen såsom arbetstagare och vilken socialstyrelsen tillerkänt sådan rätt.

A kommuns vägnar föres förhandling rörande viss fråga av den kommunalmyndighet, som har att handlägga frågan, eller av ombud, som myndigheten i särskilt fall utsett.

Förening äger utöva förhandlingsrätt jämväl genom avdelning av föreningen eller genom ansluten förening, som icke själv erhållit förhandlingsrätt.

3 §.

Ansökan om förhandlingsrätt skall ställas till socialstyrelsen samt dit ingivas eller i betalt brev insändas.

Vid dylik ansökan skola fogas:

- 1) föreningens stadgar;
- 2) uppgift å de personer, som äro ledamöter i styrelsen för föreningen eller eljest äga företräda föreningen, ävensom å deras adresser; samt
- 3) uppgift å ungefärliga antalet kommunala tjänstemän, som äro medlemmar i föreningen eller till denna ansluten förening.

Sker beträffande förening, som erhållit förhandlingsrätt, ändring i verksamhetsområdet eller i förhållande, som i andra stycket under 2) sägs, eller undergår antalet i andra stycket under 3) avsedda medlemmar större förändring, skall anmälan därom göras hos socialstyrelsen.

4 §.

Förening tillerkänd förhandlingsrätt kan, om synnerliga skäl därtill äro, av socialstyrelsen återkallas. Innan beslut härom meddelas, skall föreningen hava beretts tillfälle att yttra sig i frågan.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

5 §.

Förening, som önskar gentemot kommun utöva föreningen tillerkänd förhandlingsrätt, skall därom göra anmälan hos kommunen.

Vid dylik anmälan skola fogas:

- 1) föreningens stadgar;
- 2) uppgift å de personer, som äro ledamöter i styrelsen för föreningen eller eljest äga företräda föreningen, ävensom å deras adresser;
- 3) uppgift å arten av de befattningar, som innehavas av de medlemmar i föreningen eller till denna ansluten förening, för vilka förhandlingsrätt gentemot kommunen skall utövas; samt
- 4) bevis om föreningen tillerkänd förhandlingsrätt.

Sker beträffande förening, som gjort dylik anmälan, ändring i förhållande, som i andra stycket under 2) eller 3) sägs, eller återkallas den föreningen tillerkända förhandlingsrätten, skall anmälan därom göras hos kommunen.

6 §.

Förhandling må äga rum beträffande tjänstemännens allmänna anställnings-, arbets- och avlöningsvillkor ävensom beträffande tillämpningen av sådana villkor.

7 §.

Innan kommunalmyndighet avgiver förslag till eller fastställer nya eller ändrade *anställningsvillkor* av principiell eller eljest allmän betydelse, skall tillfälle att taga kännedom om föreliggande utkast till sådana villkor hava på lämpligt sätt beretts de föreningar, som hos kommunen gjort anmälan enligt 5 § och vilka frågan må anses röra; och må myndigheten icke, med mindre förhandling om frågan förts eller vederbörande förening ånyo beretts tillfälle att yttra sig, vid avgivandet av förslaget eller fastställandet av villkoren göra väsentliga avvikelser från utkastet.

Innan kommunalmyndighet avgiver förslag till eller fastställer nya eller ändrade *anställnings-, arbets- eller avlöningsvillkor* av principiell eller eljest allmän betydelse, skall tillfälle att taga sådana villkor hava på lämpligt sätt beretts de föreningar, som hos kommunen gjort anmälan enligt 5 § och vilka frågan må anses röra; och må myndigheten icke, med mindre förhandling om frågan förts eller vederbörande förening ånyo beretts tillfälle att yttra sig, vid avgivandet av förslaget eller fastställandet av villkoren göra väsentliga avvikelser från utkastet.

Påkallar förening, vilken enligt bestämmelserna i första stycket beretts tillfälle att taga kännedom om föreliggande utkast, i anledning härav förhandling, skall meddelande härom lämnas utan dröjsmål och senast inom fjorton dagar efter det föreningen erhöll underrättelse i frågan från kommunalmyndigheten.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

8 §.

Förhandling äger rum i skriftlig eller muntlig form. Påkallas från endera sidan muntlig förhandling, skall sådan äga rum, även om skriftlig förhandling pågår eller föregått.

9 §.

Vid skriftlig förhandling skall från endera sidan avlåten skrivelse utan oskäligt dröjsmål skriftligen besvaras. I svarsskrivelsen böra, så framt icke muntlig förhandling däri påkallas, skälen för intagen ståndpunkt angivas.

Förhandlare å kommunens sida må förklara skriftlig förhandling avslutad, då så prövas skäligt.

10 §.

Tid och plats för muntlig förhandling bestämmas av vederbörande kommunalmyndighet. Därvid skall iakttagas, att frågans behandling icke oskäligt fördröjes.

Kommunalmyndigheten utser ordförande att leda förhandlingen ävensom sekreterare att föra protokoll. Ordföranden må förklara förhandlingen avslutad, då han så prövas skäligt, dock icke förrän tillfälle beretts vederbörande förening å tjänstemannasidan att angiva sin ståndpunkt och skälen för densamma.

I protokollet skola framlagda förslag och avgivna förklaringar återgivas, varvid skälen för de å ömse sidor intagna ståndpunkterna skola i korthet angivas. Protokollet skall justeras av ordföranden samt representanter för de förhandlande parterna.

Protokollet utgives avgiftsfritt och tillställes envar av parterna.

11 §.

Fråga, varom förhandling förts, må av kommunalmyndighet icke upptagas till slutlig behandling, innan en vecka förflutit från det skriftlig förhandling förklarats avslutad eller innan protokoll över muntlig förhandling kommit myndigheten tillhanda.

Utan hinder av vad sålunda stadgats må kommunalmyndighet, där så anses av förhållandena påkallat, föreskriva, att nya eller ändrade bestämmelser skola tillämpas tills vidare, intill dess slutligt beslut i frågan blivit meddelat.

12 §.

Då ärende, som varit föremål för förhandling enligt denna lag, överlämnas till annan kommunalmyndighet, eller då beslut i sådant ärende underställes statlig myndighets prövning, skall i ärendet förd skriftväxling jämte protokoll från muntlig förhandling biläggas.

13 §.

Kommun och förening bestrida envar sina kostnader för förhandling. Tjänsteman må icke förvägras ledighet för deltagande i muntlig förhandling.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

14 §.

Har statlig myndighet att annorledes än efter underställning fastställa för kommunala tjänstemän gällande *anställningsvillkor*, må förening, som tillerkänts förhandlingsrätt enligt denna lag, gentemot vederbörande statliga myndighet utöva nämnda rätt; och skall i sådant fall vad i denna lag sägs om kommun eller kommunalmyndighet i tillämpliga delar avse vederbörande statliga myndighet.

Har statlig myndighet att annorledes än efter underställning fastställa för kommunala tjänstemän gällande *anställnings-, arbets- eller avlöningsvillkor*, må förening, som tillerkänts förhandlingsrätt enligt denna lag, emot vederbörande statliga myndighet utöva nämnda rätt; och skall i sådant fall vad i denna lag sägs om kommun eller kommunalmyndighet i tillämpliga delar avse vederbörande statliga myndighet.

På framställning av statlig myndighet eller enligt denna lag förhandlingsberättigad förening må, därest Konungen så prövar skäligt, förhandling äga rum mellan ombud, som av Konungen utses, och sådan förening.

15 §.

Genom denna lag göres icke ändring i vad eljest kan gälla beträffande rätt för kommunala tjänstemän att tillvarataga sina intressen i fråga om *anställningsvillkor*.

Genom denna lag göres icke ändring i vad eljest kan gälla beträffande rätt för kommunala tjänstemän att tillvarataga sina intressen i fråga om *anställnings-, arbets- eller avlöningsvillkor*.

16 §.

Konungen äger beträffande lärare vid folk- och småskolor samt fortsättningskolor föreskriva de begränsningar i förhandlingsrätten, som av särskilda skäl må vara erforderliga.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1941; dock att bestämmelserna i 2 och 3 §§ jämväl dessförinnan skola lända till efterrättelse, i den mån så erfordras för lagens tillämpning från och med nämnda dag.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

B. att motionerna I: 154, II: 209 och II: 212, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet ovan under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 3 maj 1940.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norman, Tamm, Forslund, Olof Carlsson, John Gustavson, Wistrand, Näslund* och *Nils Elowsson*; samt

från andra kammaren: herrar *Pettersson* i Hällbacken, *Sandström, Hermansson* i Norrköping och *Cruse*, fröken *Ebon Andersson*, fru *Elsa Johansson* samt herrar *Persson* i Norrby och *Holmbäck*.

Reservation

av herrar *John Gustavson* och *Persson* i Norrby, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka 1 § i den lydelse, som föreslagits av Kungl. Maj:t, samt att i följd härav 16 § i utskottets förslag bort utgå.
